

ІЗ СПОСТЕРЕЖЕНЬ НАД ОБРЯДОВИМИ ЛЕКСИЧНИМИ ПАРАЛЕЛЯМИ В УКРАЇНСЬКИХ І БОЛГАРСЬКИХ ПІВДЕННОБЕССАРАБСЬКИХ ГОВІРКАХ

М. С. Делюсто, кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри української мови і літератури Ізмаїльського державного гуманітарного університету (Ізмаїл, Україна)

e-mail: mdelyusto@ukr.net

ORCID ID: 0000-0001-9162-4131

У статті описані лексичні паралелі сімейної обрядовості в українських та болгарських говірках південнобессарабського регіону, виявлені інтегральні та диференційні елементи в межах української та болгарської мов, що стали результатом спільного існування та взаємодії мов і культур болгарського й українського етносів. Унаслідок майже двохсотрічного співіснування та взаємодії представники різних народів, що живуть у цьому краї (українці, болгары, румуни, гагаузи, росіяни, албанці та ін.), змогли зберегти унікальні елементи власної мови й культури та поділитися ними один із одним, а також продукувати окремі інтегральні одиниці, шляхи формування й моделі трансформації яких сьогодні потребують реконструкції.

З'ясовано, що для обрядової терміносистеми українців і болгар Південної Бессарабії, яка закономірно має значну частину інтегральних лексичних одиниць, характерні диференційні елементи, частина з них пов'язана з лінгвокультурними особливостями певного етносу (укр. борич, св'їтлїки, з'мивки^е, пород'їл':а – болг. 'куклїчка, 'малка 'пїта, гу'л'ама 'пїта), а також викликана міжмовною / міждіалектною інтерференцією (рум. нанашу'ли, 'зестри; турк. кавар'ма, кур'бан).

Ключові слова: Південна Бессарабія, українська говірка, болгарська говірка, обрядовість, лексичні паралелі, запозичення.

Актуальність. Дослідження процесів буття українських і болгарських південнобессарабських говірок півдня Одещини становить особливий інтерес, оскільки є кроком до створення цілісної картини функціонування української та болгарської мов у новожитньому просторі. Воно дає цінний матеріал для пізнання мовної ситуації в Україні й виявлення закономірностей розвитку питомих та ізольованих діалектних систем в оточенні інших ідіомів, що дозволяє робити висновки про сутність говірки як форми існування мови.

На сьогодні більшість тематичних груп лексики українських та болгарських говірок південнобессарабського ареалу в аспекті міжмовних / міждіалектних контактів або не вивчена зовсім, або досліджена фрагментарно. «Наявні розрізнені спостереження стверджують факт існування значного масиву інтерферентних елементів, проте не розв'язують питань часу запозичень, особливо – географії запозичених елементів» [7, с. 11]. Досі не здійснено системний порівняльний опис обрядових, зокрема весільних, родильних та поховально-поминальних номінацій поліетнічного південнобессарабського ареалу, що зумовлює **актуальність** виконаної розвідки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вивчення обрядових номінацій у болгарських південнобессарабських говірках має ширшу історіографію порівняно з українськими. Тут варто насамперед згадати праці В. О. Колесник [11–14], С. І. Георгієвої [4], З. Барболової [2], Н. М. Гончар [5]. Опис обрядових лексем в українських говірках здійснено передусім принагідно, серед інших груп лексики, див. праці А. А. Москаленка [17], В. П. Дроздовського [8], Т. П. Заворотної [9], О. І. Бондаря [18]. Із-поміж спеціальних розвідок відповідної проблематики привертає увагу стаття І. Б. Циганок та Д. І. Кіусевої [19].

На думку П. Ю. Гриценка, взаємодія з іншими мовами регіону, інтеграція з іншими болгарськими говірками не спричинили втрати самотності болгарських переселенських говірок [6]. Це підтверджують і результати окремих монографічних розвідок про

болгарські південнобессарабські говірки, зокрема й щодо обрядовості. Так, В. О. Колесник, проаналізувавши специфічні для традиційного болгарського весілля лексеми в болгарських переселенських говірках Півдня України, дійшла висновку, що південнобессарабське болгарське весілля та його номінації зберігають спільні риси з весільним обрядом у метрополії, а особливо з його східноболгарським варіантом, у якому чітко розрізняють південні та північні риси, а також має деякі локальні особливості [11]. С. І. Георгієва, дослідивши комплекс весільних звичаїв і обрядів болгар-переселенців, які мешкають у селі Зоря Саратського району на Одещині, зазначила, що цілісність системи порушена, традиційна обрядовість продовжує функціонувати, але в редукованому вигляді, простежується тенденція до спрощення низки обрядових дій. Сучасне весілля болгар-переселенців сьогодні – це насамперед лише яскрава суміш елементів традиційного весілля та інновацій [4]. На думку Н. М. Гончар, в обрядовій лексиці болгарських говірок функціонує чимало запозичень, сприятливими екстралінгвістичними факторами для поширення яких є міжнаціональні шлюби, вивчення української й російської мов, постійне спілкування представників різних національностей, що мешкають у регіоні [5, с. 142].

Дослідники назв обрядового хліба в українських та болгарських південнобессарабських говірках І. Б. Циганок та Д. І. Кіосєва відзначили більшу кількість відповідних номінацій в українських говірках порівняно з болгарськими, переважна частина яких споріднює їх з іншими українськими говірками, зокрема поліськими, слобожанськими та середньонадніпрянськими [19, с. 151]. Такі висновки, на нашу думку, зумовлені гетерогенною основою більшості українських південнобессарабських діалектних мікросистем та неврахуванням ширшого болгарського контексту і того, що болгарські південнобессарабські говірки мають більш строкату генетичну і типологічну диференціацію в ареалі порівняно з українськими.

Лексичну динаміку пов'язуємо також із тим, що сценарій обрядодійств насамперед залежить від побажань людей, пов'язаний із загальноукраїнськими і світовими уніфікаційними тенденціями моди, з їхніми можливостями, матеріальним становищем тощо, що й зумовлює зміни в традиційній весільній, поховальній, родильній драмі і українців, і болгар.

Мета статті – на підставі свідчень діалектних текстів, записаних від носіїв говірок межиріччя Дністра і Дунаю, описати інтегральні номінації сімейної обрядовості в українських та болгарських говірках регіону, що стали результатом спільного існування та взаємодії мов і культур цих етносів.

Джерелом дослідження стали польові записи, здійснені в 2016–2018 рр. в українських та болгарських говірках півдня Одещини, а також відповіді діалектоносіїв на питання програми [15].

Результати дослідження та їх обговорення. Аналіз обрядової номінації на підставі свідчень діалектних текстів та відповідей на спеціальну програму, записаних від носіїв українських і болгарських говірок південнобессарабського ареалу, дозволив визначити чимало інтегральних елементів у їх межах. Зокрема, весільна драма досліджуваних українських та болгарських говірок Південної Бессарабії має такі інтегральні елементи: три основні складові частини, притаманні традиційному весільному дійству (передвесільний етап, власне весільний етап та післявесільний етап); для передвесільного етапу і в українських, і в болгарських говірках характерним є те, що обряди сватання та заручини функціонують окремо, що відображено в їхніх назвах (однак це стосується не всіх українських і болгарських сіл).

В українській і болгарській слов'янських діалектних мікросистемах весільні номени представлено надзвичайно різноманітно, однак переважна частина цих лексем збігається з відповідними назвами в літературній українській та болгарській мовах, незначна кількість є локальними. Закономірно більшість назв обрядодій, із незначними відмінностями в їхній формальній реалізації, співіснують паралельно в обох досліджуваних типах діалектних

мікросистем, як-от: укр. *с'вайд'ба, с'вал'ба, вес'іл':а* – болг. *с'вадба*; укр. *вечор'ниці, д'іву'ван':а* – болг. *сид'анки*; укр. *с'ватан':а* – болг. *сва'туван'и, сва'туванету*; укр. *в'ін'чан':а* – болг. *в'ен'чаван'е*; укр. *соби'рали'кури* – болг. *з'бираха ку'кошкити*; укр. *обдару'ван'а* – болг. *дар'аван'и / дар'аване, дар'ение*; укр. *заручини* – болг. *гудеж / годдеж / гудеи*; укр. *зустр'іч'і* – болг. *с'р'ештани*; укр. *при'єгла'шен'іє'* – болг. *ка'л'есван'е*; укр. *до'роги перели'вайут'* – болг. *при'ливат'път'а сас'уда* тощо.

Лексичні паралелі функціонують і на позначення учасників весілля, пор.: укр. *гост'і / при'єгла'шон':і* – болг. *гостит'е / свад'бари*; укр. *с'тароста* – болг. *сва'товник*; укр. *наречена, молода, н'ів'еста* – болг. *млада, бу'лка, н'ів'еста*; укр. *наречений, молодий, же'н'іх* – болг. *млад, жи'н'их, же'н'их, гуд'е'ник*; укр. *дружка* – болг. *дружка, друшка*; укр. *молодо'жони'є / моло'д'ата* – болг. *младити* тощо; назв атрибутів весілля, пор.: укр. *коро'вай* – болг. *кара'вай, кра'вай, ко'лач*; укр. *гил'це, г'іл'це* – болг. *ви'нок*; укр. *п'ридане, д'зейстри, дестри, зестра, зестри* – болг. *п'ридану, зестра, чи'из, чи'ис, д'решник*; укр. *руш'ник* – болг. *пиш'кир*; укр. *б'іле" п'лат':а* – болг. *с'вадб'е"на'рокла*; укр. *фа'та* – болг. *фа'тоту*; укр. *в'ін'чики* – болг. *в'е"н'чилу*; укр. *бу'к'ети* – болг. *китки* (живі квіти) або *бу'к'ети*; укр. *і'кона, в'і'кона* – болг. *ку'на, и'кона, св'а'тица, св'е'тица*; укр. *вес'іл'н'і св'і'чки* – болг. *с'вадб'ени св'еи'ти*; укр. *гар'мон'* – болг. *ар'мошка* тощо.

У межах тематичної групи лексики 'весілля' виокремлені й назви, які диференціюють досліджувані південнобессарабські обрядові системи, зокрема: наявність такого атрибуту, як весільний прапор (*бай'рак, бай'р'ак*) у місцевих болгар, відсутність його в українців; обрядодія *убиш'чаван'е* – обіцяння подарунків молодим, зафіксована лише в болгарських говірках (на свято Святої Трійці всі учасники весілля приносять обіцяні подарунки молодим); наявність в українців таких весільних чинів, як *нанаши'ли, поса'жон'і бат'ки, св'і'тилки*, натомість відсутність їх у болгар. Зазначимо, що із семантикою 'весільні батьки' в болгарських говірках зафіксовано *ку'ми* (*кум / ку'ма*), а в значенні 'головний розпорядник на весіллі', замість укр. *с'тароста*, – лексеми *баба'л'єк, буба'л'єк / баба'л'єчка*. Тільки в українців зафіксовано такий весільний атрибут, як *шишка*.

У досліджуваних українських та болгарських говірках функціонують лексичні одиниці, що мають розгалужену систему формальних і семантичних варіантів. Це передусім зумовлено міжмовною та міждіалектною взаємодією, адже, окрім аналізованих, в ареалі функціонують румунські, російські, гагаузькі та інші говірки. Порівняйте, напр., слова із значеннєвим компонентом *придане*: укр. – *п'ридане, п'ридан':а, д'зестра, д'зестри, д'зейстри, дестри, зестра, зестри, зечі, ск'рин'а* [1, с. 174; 18, с. 68; 15, к. 88, уз. к. 7]; болг. – *зестра, п'ридану, чи'из, чи'ис, д'решник* [4, с. 139; 11–14]. У болгар *придане* вважають дуже важливою умовою шлюбу. Його відсутність могла призвести до розриву заручин. Як зауважує Н. М. Гончар, *зестра* для болгар – це насамперед кількість землі подарованої батьками нареченої. До складу приданого входили сорочки (*ризь*), вишиті рушники (*пеш'кири, к'ърпи, к'репи*), ковдра (*йур'ган'а, ду'шеци, уде'йалуту, йур'ган'у*), подушки (*в'єз'главници, па'душки*), домоткані килими (*кили'ми, пла'чета, ас'ьри, черги*), речі (*д'решник*) [4, с. 140].

Із-поміж лексем із значеннєвим компонентом *придане* увагу привертає активність функціонування лексеми *д'зестра*. Відзначена істориками української мови як «запозичення із східнороманських мов; рум. *zestre* 'посаг', молд. 'зестре' 'тс; майно', мабуть, пов'язане з лат. *dextrae* 'подарунок; урочиста обіцянка', що походить від *dextra* 'права рука, десниця', спорідненого з псл. *desъ*, укр. *десний*» [10, с. 58], а дослідниками українських говірок ареалу як запозичення з молдавської мови [8; 17; 18], вона по-різному реалізована в говірках регіону. Йдеться не лише про просторовий розподіл, а й фонетичну, семантичну та граматичну неоднорідність, а також про динаміку. В українських говірках ареалу зафіксовано й збережено варіанти *д'зестри, д'зестра, зестри, зестра, д'зейстри, дестри, дестра* 'придане' [1, с. 174; 18, с. 68; 15, к. 88, уз. к. 7]. Уперше для українського складника ареалу цю номінацію відбиває «Словник діалектизмів українських говірок Одеської області» А. А. Москаленка зі значенням 'посаг, віно, все майно, крім худоби і

грошей' [17]. У В. П. Дроздовського знаходимо: *зестри*, т. мн., 'посаг, віно'. ТС, *дзестри / на другий ден' н'е'в'еста починайе прибирати хату своїми зестрами* // (Нова Ройлянка) [8]. Збереження й активність цієї лексеми в сучасному мовленні представників українських південнобессарабських говірок підтверджує «Словник українських говірок Одещини» О. І. Бондаря, де розширено кількість пунктів регіону з цим словом, зокрема: подано *дзестри*, *дестри* (у нас була роc'їя / тада були дестри / налавники – м. Татарбунари, Татарбунарський р-н; *насправл'ала дзестр'ів / шо у скрин'у одну не ум'иш'чайиц'а* – м. Татарбунари; с. Кочкувате, Татарбунарський р-н) [18, с. 68].

Форми на *дз* з'явилися внаслідок властивого говіркам регіону більшого, ніж у літературній мові, навантаження фонемою */дз/*, яка може тут бути й у позиції */з/* (*дзестри*, *дзв'ір*), але частіше її засвідчено саме в запозиченнях із румунської мови. Пор. також *бриндз'а* 'овечий сир', *дз'ама* 'юшка'. Семантика цієї лексеми в українських говірках також специфічна, переважно 'шиті речі' (килими, ковдри, одяг тощо), однак останнім часом зафіксовано й новосформоване значення 'ганчір'я' [16].

Поширена ця лексема і в говірках різної генези болгарської мови. В. О. Колесник відзначає її в архаїчній говірці чушмелійського типу с. Криничне Болградського р-ну у формі однини жіноч. роду, щоправда зауважуючи й інші відтінки в семантиці: *зестра* 'придане, посаг; віно, зазвичай – земля, худоба' [14, с. 103], у говірці с. Євгенівки Тарутинського р-ну з тотожним значенням [12, с. 245], у говірці с. Городне Болградського р-ну (*з'естра – туй приданойе, а чи'иза, др'еш'н'ак – ть'кану*) [13, с. 156]. Спостережена вона й у говірці с. Кубей Болградського р-ну, заснованого між 1809 і 1816 р. болгарами і гагаузами; болгарини є переважно носіями південнобалканського сливенського говору, але зберігають і особливості шуменського (чушмелійського) діалекту [2, с. 122], у значенні 'нерухоме майно, яке батьки дівчини дарують їй після весілля', див. також [3, с. 270, с. 273].

Поховально-поминальна обрядовість українських та болгарських говірок Південної Бессарабії має такі інтегральні елементи: входить до комплексу обрядів переходу як межовий цикл і традиційно складається з трьох етапів (передпоховального, власне поховального та післяпоховального); номінація аналізованого поховального обряду в цілому зумовлена його загальним табуванням. В обох досліджуваних типах діалектних мікросистем більшість назв явищ та обрядодій з незначними відмінностями в їхній реалізації співіснують паралельно, пор.: укр. *помер* – болг. *умр'а*; укр. *похорони* – болг. *похорон / умр'алу*; укр. *пош'чен'а* – болг. *п'рошка*; укр. *оми'вайут'* – болг. *к'ьпат*; укр. *положили на лаву* – болг. *тургат на стола*; укр. *зав'язують' руки/ноги* – болг. *врзвайа кра'ката / ра'цати*; укр. *бат'ушка правит'* – болг. *попа ун'ава*; укр. *остан'а н'іч* – болг. *нуш'туванє' дома*; укр. *уми'вайут' зранку* – болг. *мийат сас св'іт'ена у'да*; укр. *копайут' й'аму* – болг. *копат дупка*; укр. *покойни'ка ве'зут'* – болг. *изнаc'ат умр'алуту*; укр. *ве'зут' до ц'винтар'а* – болг. *у'тиват на з'робишита*; укр. *прос'тити'с'а с покойни'ком* – болг. *пруш'тават сас покойни'я*; укр. *зап'е'чатати'* – болг. *зап'е'чатват*; укр. *померлий / покойни'к* – болг. *па'койника, умр'алу, умр'ели'я*; укр. *дитинка* – болг. *д'ит'ету*; укр. *копач'і* – болг. *копачи*; укр. *покойни'ка за'рили'* – болг. *за'ров'ен чу'л'ак*; укр. *три дн'і* – болг. *т'р'етийа д'ен*; укр. *коливо* – болг. *коливу, кол'йуйу, кол'ва*; укр. *хл'іб* – болг. *л'ап*; укр. *калач'і* – болг. *кра'вайчита, кукли*; укр. *поминки* – болг. *пу'мана*; укр. *сорок ден', сороковини* – болг. *сорук д'ена*; укр. *р'ік, год* – болг. *гу'дина*; укр. *домовина, труна, гроб* – болг. *с'н'д'ък, гроб*; укр. *катл'ети', жар'койе', пе'чен'а, голуб'ці, холодець* – болг. *хала'д'ец, катл'ети, кавар'ма, йах'нийка, уриз* (компоненти поминального обіду) тощо.

Незважаючи на значну кількість тотожних елементів, у номінації поховального обряду українців і болгар виявлено й відмінні риси, зокрема в найменуванні обрядодій передсмертного періоду та приготуванні могильної ями (укр. *гроб, труна* – болг. *санд'ък*; укр. *бориш* – болг. *кур'бан*; укр. *пе'чен'а* – болг. *кавар'ма*). Лексичні лакуни в українських говірках маємо на позначення померлої нехрещеної дитини (болг. *евр'ейчи*), маленького короваю, який пекли,

коли помирала дитина (болг. *кукличка*), жінок або чоловіків, які обмивають померлого (болг. *кѣпачки*) тощо.

У родильному обряді українських і болгарських південнобессарабських говірок окреслено такі інтегральні складники: три етапи – передродовий, власне родильний, післяродовий і соціалізаційний; більшість назв родильних атрибутів мають не ритуальне, а побутове значення і використовуються як магичні чи оберегові в ході виконання обрядових дій; здебільшого функціональне навантаження обрядових лексем лексико-семантичної групи ‘родини’ спрямоване на забезпечення доброго самопочуття новонародженого й породіллі. У цій тематичній групі лексики більшість назв явищ та обрядодій, із незначними відмінностями в їхній реалізації та найменуванні, так само співіснують паралельно в обох досліджуваних типах діалектних мікросистем, як-от: укр. *ваг'ітна* / *б'е^мр'ем'е^н:а* – болг. *би^ремината*, *ф^роло^жен'иету*, *булката на тоз р'ед*, *т'ежжа*; укр. *хреш'ченик* – болг. *крѣш'тил'ник*; укр. *хре^шченица* – болг. *крѣш'тилница*; укр. *хре^шчени^ей бат'ко*, *хре^шчена мати* – болг. *к'рѣсник*, *к'рѣсница*; укр. *хреш'чен':а* – болг. *крѣш'таван'е*; укр. *св'а'чена вода* – болг. *св'ит'ена у'да*; укр. *к'рижма*, *к'рижмо* – болг. *к'рѣзма*; укр. *р'оди* – болг. *р'ажданету*; укр. *бабка-пови^етуха*, *баба-пупова*, *пупор'ізка*, *спови^етуха* – болг. *бабата*, *бабата*, *куйату при'има р'одити*; укр. *немовл'а*, *мален'ке* – болг. *дит'енци*, *малкичку*; укр. *байст'р'ук* – болг. *байст'рук*, *бѣист'рук*; укр. *колиска* – болг. *л'улка*; укр. *в'ідр'ізайе і зав'язує пупо'вину* – болг. *утр'азва и прив'рѣзва пѣпчиту*; укр. *стри^ежут'* – болг. *стри'жит*.

Зафіксовано й різну мотивацію, а отже, і номінацію обрядодій та елементів, зокрема, ритуал святкування народження дитини в українців називається *р'одини*, а в болгар – *малка п'ита*, за назвою хліба, який печуть у цей день; у день хрещення дитини в українців відбувається *зас'т'іл':а*, *зас'тол':е^н*, а в болгар – обряд *гул'ама п'ита*; жінку, яка має народити, в українців називають *пород'іл':а*, *молодица*, *молода мама*, а в болгар – *леуса*, *лиуца*, *лехуса*, *лехурса*; обряд обмивання породіллі та новонародженого в українських говірках називається *з'мивки^е*, у болгарських – *баба кѣти* тощо. Специфічні лексеми виявлено і в межах післяпологового й соціалізаційного етапів. Зокрема, в болгар маємо лексему *пристап'улка* ‘маленький корж, який змащували медом’, його печуть, коли дитина робить перші кроки.

Висновки та перспективи дослідження. Отже, спостереження над лексичними обрядовими паралелями в українських і болгарських південнобессарабських говірках уможливають висновки, що номінація сімейної обрядовості свідчить про загальнослов'янську основу обрядів етносів, разом із тим її вирізняє регіональна полімовна самобутність, співвідносність із генетичними основами (материнськими говірками) та динаміка, зумовлена міжетнічними контактами. Для обрядової терміносистеми українців і болгар Південної Бессарабії, що закономірно має значну частину інтегральних лексичних одиниць, характерні диференційні елементи, частина яких пов'язана з особливостями мовної / культурної складової певного етносу (укр. *боршч*, *св'ітилки*, *з'мивки^е*, *пород'іл':а* – болг. *кукличка*, *малка п'ита*, *гул'ама п'ита*), а також викликана міжмовною / міждіалектною інтерференцією (рум. *нанашули*, *зестри*; турк. *каварма*, *курбан*). Подальше вивчення обрядової номінації українських і болгарських говірок уможливить докладний аналіз подібних лексичних одиниць, визначення шляхів, часу, географії поширення запозичень та моделей формальних і семантичних трансформацій. Зібрані в ареалі інтегралізму стануть основою карт «Мультилінгвального атласу межиріччя Дністра і Дунаю».

Список використаної літератури

1. Атлас української мови. В 3-х т. Т. 3. Слобожанщина, Донеччина і суміжні землі; ч. 2. Нижня Наддніпрянина, Причорномор'я і суміжні землі; ч. 3. Комплексні карти; ч. 4. Некартографовані матеріали. К. : Наукова думка, 2001. 266 с.
2. Барболова З. Особенности на българския говор в с. Червоноармейское (Кубей), Болградски район, Одесска област в Украйна. Одеса : Астропринт, 1999. 151 с.

3. Буджак: историко-этнографические очерки народов юго-западных районов Одесщины / Ред. А. И. Кисе, А. А. Пригарин, В. Н. Станко. Одесса : PostScriptUm – СМІЛ, 2014. 744 с.
4. Георгиева С. И. Специфика структуры свадебных обрядов зарянцев. *Научовий вісник Ізмаїльського державного гуманітарного університету*, 2006. Вип. 21. С. 113–118.
5. Гончар Н. М. Лексика весільного обряду у болгарських говірках українського Подунав'я. *Мова: науково-теоретичний часопис з мовознавства*, 2013. № 20. С. 139–144.
6. Гриценко П. Ю. Болгарські говірки України як феномен культури. *Відродження мов і культур західних та південних слов'ян в Україні*. Київ : Наукова думка, 1995. С. 42–49.
7. Гриценко П. Ю. Межіріччя Дністра і Дунаю у світлі лінгвістичної географії (стан і пріоритети). *Научовий вісник Ізмаїльського державного гуманітарного університету*, 2006. Вип. 21. С. 3–16.
8. Дроздовський В. П. Українські говірки Бессарабського Примор'я (на матеріалі обстеження Саратського, Татарбунарського та Білгород-Дністровського районів Одеської області) : дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : 661. Одеса. 1962. 473 с.
9. Етимологічний словник української мови. В 7-ми т. Т. 2 / Гол. ред. О. С. Мельничук. Київ : Наукова думка, 1985. 570 с.
10. Заворотна Т. П. Лексика українських наддунайських говірок : дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : 661. Ужгород. 1967. 333 с.
11. Колесник В. А. Диагностирующие черты болгарской свадебной терминосистемы *Научовий вісник Ізмаїльського державного гуманітарного університету*, 2006. Вип. 21. С. 21–26.
12. Колесник В. А. Евгеновка /Арса/. Ономастика. Говор. Словарь. Одеса : Гермес, 2001. 287 с.
13. Колесник В. О. Говорът на българите в с. Городне (Чийшия). Бесарабия. Речник. Одеса : Астропринт, 2018. 545 с.
14. Колесник В. О. Говорът на българите в с. Криничне (Чушмелий). Бесарабия. Речник. Одеса : Астропринт, 2008. 376 с.
15. Колесников А. О. Атлас українських говірок межиріччя Дністра і Дунаю. Ізмаїл : ІРБІС, 2016. 168 с.
16. Колесников А. О. Морфологія українських південнобессарабських говірок: генеза і динаміка. Ізмаїл : СМІЛ, 2015. 676 с.
17. Москаленко А. А. Словник діалектизмів українських говірок Одеської області. До IV Міжнародного з'їзду славистів. Одеса : Вид-во Одеського пед. ун-ту, 1958. 78 с.
18. Словник українських говорів Одещини / гол. редактор О. І. Бондар. Одеса, 2011. 223 с.
19. Циганок І. Б., Кюсева Д. І. Назви обрядового хліба в говірках Наддунав'я: українсько-болгарські паралелі. *Научовий вісник Ізмаїльського державного гуманітарного університету*, 2010. Вип. 28. С. 147–151.

References

1. Atlas ukrayinskoyi movy. (2001). 3. Slobozhanshchyna, Donechchyna i sumizhni zemli; ch. 2. Nyzhnia Naddnripianshchyna, Prychornomor'ia i sumizhni zemli; ch. 3. Kompleksni karty; ch. 4. Nekartografovani materialy. Kyiv : Naukova Dumka, 266 (in Ukr.).
2. Barbolova, Z. (1999). Osobenosty na bŭlharskyia hovor v s. Chervonoarmeiskoe (Kubei), Bolhradsky raion, Odeska oblast v Ukraina [The peculiarities of Bulgarian dialect spoken in the village Chervonoarmejskoye (Cubej), Bolgrad district, Odessa region, Ukraine]. Odessa : Astroprint (in Bulg.).
3. Budzhak, (2014). Budzhak: istoriko-etnograficheskie ocherki narodov iugo-zapadnykh raionov Odesshchiny [Budzhak: historic and ethnographic sketches of nations of South-West regions of Odessa]. Odessa: PostScriptUm-SMIL, 744 (in Russ.).
4. Georgieva, S. I. (2006). Spetsifika struktury svadebnykh obriadov zaryantsy [The peculiarities of structure of wedding customs of zaryantsy]. *Scientific bulletin of Izmail State University of Humanities* (21), 113–118 (in Russ.).
5. Honchar, N. M. (2013) Leksyka vesilnoho obriadu u bolharskykh hovirkakh ukrainskoho Podunav'ia [Wedding ceremony lexis in the Bulgarian dialects of the Ukrainian Danube region]. *Language: scientific and theoretical linguistics* (20), 139–144 (in Ukr.).
6. Hrytsenko, P. Yu. (1995) Bolharski hovirky Ukrainy yak fenomen kultury [Bulgarian dialects of Ukraine as cultural phenomenon]. *Rebirth of languages and cultures of Western and Southern Slavs in Ukraine*, 42–49 (in Ukr.).
7. Hrytsenko, P. Yu. (2006). Mezhyrichchia Dnistra i Dunaiu u svitli linhvistychnoi heohrafii (stan i priorytety) [The area between the Danube and the Dniester rivers on the basis of the linguistic geography (state and priority)]. *Scientific bulletin of Izmail State University of Humanities* (21), 3–16. (in Ukr.)
8. Drozdovskyi, V. P. (1962). Ukrainski hovirky Bessarabskoho Prymor'ia [The Ukrainian dialects of the Bessarabia Seaside]. Odessa, 473 (in Ukr.).
9. Etymolohichni slovnyk ukrainskoi movy. (1985). 2. Kyiv : Naukova dumka, 570 (in Ukr.).
10. Zavorotna, T. P. (1967). Leksyka ukrainskykh naddunaiskykh hovirok [The vocabulary of the Ukrainian Higher Danube dialects]. Uzhhorod, 333 (in Ukr.).

11. Kolesnyk, V. A. (2006). Diagnostirujushhie cherty bolgarskoj svadebnoj terminosistemy [The diagnostic features of Bulgarian wedding terminological system]. *Scientific bulletin of Izmail State University of Humanities* (21), 21–26 (in Russ.).
12. Kolesnik, V. A. (2001). Evhenovka /Arsa/. Onomastyka. Hovor. Slovar. [Yevgenovka /Arsa/. Onims. Dialect. Vocabulary]. Odessa : Hermes, 287 (in Bulg.).
13. Kolesnyk V. O. Ногорът на българи в с. Horodne (Chyishyia). Besarabyia. Rechnyk [The dialect of Bulgarians spoken in the village Horodnye (Chyishyia). Bessarabiya. Dictionary]. Odessa : Astroprynt, 545 (in Bulg.).
14. Kolesnyk, V. O. (2008). Ногорът на българи в с. Krynychne (Chushmelyi). Besarabyia. Rechnyk [The dialect of Bulgarians spoken in the village Crinichne (Chushmelyi). Bessarabiya. Dictionary]. Odessa : Astroprint, 376 (in Bulg.).
15. Kolesnykov, A. O. (2016). Atlas ukrainskykh hovirok mezhyrichchia Dnistra i Dunaiu [Atlas of the Ukrainian dialects spread between the Danube and the Dniester rivers]. Izmail : IRBIS, 168 (in Ukr.).
16. Kolesnykov, A. O. (2015). Morfolohiia ukrainskykh pivdenobesarabskykh hovirok: heneza i dynamika [The morphology of Ukrainian South-Bessarabia dialects : origin and dynamics]. Izmail : SMIL, 676 (in Ukr.).
17. Moskalenko, A. A. (1958). Slovnyk dialektymiv ukrainskykh hovirok Odeskoi oblasti [Dictionary of the Ukrainian dialects of Odessa region]. Odessa : Vyd-vo Odeskoho ped. un-tu, 78 (in Ukr.).
18. Bondar, O. I. (2011). Slovnyk ukrainskykh hovoriv Odeschyny [Dictionary of Ukrainian dialects of Odessa region]. Odessa : ONU, 223 (in Ukr.).
19. Tsyhanok I. B., Kiosieva D. I. Nazvy obriadovoho khliba v hovirkakh Naddunav'ia: ukrainsko-bolharski paraleli [The names of ceremony bread in dialects spread in Higher Danube: Ukrainian and Bulgarian parallels]. *Scientific bulletin of Izmail State University of Humanities* (28), 147–151 (in Ukr.).

M. S. DELYUSTO. FROM THE OBSERVATIONS OF CEREMONIAL LEXICAL PARALLELS IN UKRAINIAN AND BULGARIAN DIALECTS SPREAD IN THE SOUTHERN BESSARABIA

Summary. Introduction. *The investigation of family rites gathered from different bearers of the Ukrainian and Bulgarian dialects spoken in the Southern Bessarabia is very actual nowadays, because of their existing in multilingual and multiethnic surroundings (besides Ukrainians and Bulgarians, Russians, Moldavians, Gagauzes live here). The representatives of different nationalities of this region during two hundred years common existing saved and shared with each other of unique elements of language and culture, they also created some integral units, which origin are defined difficulty.*

The purpose of the analysis is to describe lexical parallels of family rites in the Ukrainian and Bulgarian dialects of investigating region, to determine integral and different units in Ukrainian and Bulgarian languages, which became a result of these ethnic groups' language and culture common existing and interaction on this territory.

Results. *The author comes to the conclusion that ceremonial terminological system of Ukrainians and Bulgarians in the Southern Bessarabia – multi-lingual lateral Ukrainian area between the Danube and the Dniester rivers – naturally is characterized by a lot of common lexical elements, at the same time there are many different units which caused by peculiarities of language or cultural part of definite ethnic group (compare Ukr. borsch, sv'itylky, z'myvky, poro'dillya and Bulg. ¹kuklichka, ¹malka ¹pita, gu'lyama ¹pita); from the other side some different lexemes are caused by interlanguage / interdialectal interference (compare Rom. nanashu'ly, ¹zestra; Turk. kavar¹ma, kur¹ban).*

Originality. *In contrast to other descriptions of interference process of lexical level of Ukrainian and Bulgarian languages in this area (I. Tsyganok, D. Kiosyeva) the author extents the list of lexical groups under consideration, besides it, he comes to the conclusion that Bulgarian dialects are also characterized by a lot of formal and semantic variants.*

Conclusion. *Further investigation of rites and ritual acts nomination of Ukrainian and Bulgarian dialects spread in the Southern Bessarabia will give the material for description of area variation of regional lexis through the prism of traditional culture. Gathered common patterns will become the basis of maps for «Multi-lingual atlas of dialects spread between the Danube and the Dniester rivers».*

Key words: *Southern Bessarabia; Ukrainian dialect; Bulgarian dialect; ceremonial rites; lexical parallels; borrowings.*

*Надійшла до редакції 25.03.19
Прийнято до друку 17.04.19*